

Poder judicial i estructura política de l'estat

L'estat espanyol es basa en el principi d'unitat jurisdiccional, tal com ho proclama l'article 117/5 de la Constitució, que li dona el caràcter de principi bàsic de l'organització i funcionament dels tribunals, amb relació a l'article 4 de la llei orgànica del poder judicial —que afirma que la jurisdicció s'estén a totes les persones, a totes les matèries i a tot l'estat espanyol—. Però el consens sobre la unitat del poder judicial no és un valor universal, en el marc teòric es discuteix sobre el federalisme judicial i, de fet, hi ha experiències judicials en dret comparat de federalisme judicial.

Fa uns anys, Juan Alberto Belloch va fer una proclama d'aquest contingut: la coexistència, en la nostra comunitat autònoma, d'un poder executiu i un poder legislatiu autonòmics i d'un poder judicial centralista i unitari pot comportar dificultats i disfuncions. En primer lloc, el greu risc que l'administració de justícia, en lloc d'integrar-se en la vida real i en la consciència col·lectiva dels ciutadans com un dret propi, es desvinculi cada vegada més de manera acceleradament progressiva del sentiment popular, atès que es pot veure com una mena de residu centralista d'una organització de l'estat ja superada; en definitiva, un risc greu d'allunyament del poble que emana de la Justícia (art. 117/1 de la Constitució).

En segon lloc, cal no oblidar que una de les escasses vies constitucionals de participació popular en l'administració de justícia, juntament amb el jurat, es troba en el sistema de designació per les Corts Generals dels membres del Consell General del Poder Judicial. Aquest mecanisme indirecte de participació popular pot atenuar l'eficàcia en l'àmbit territorial d'algunes comunitats autònomes.

Aquestes inquietuds —ja pretèrites— de l'exministre de Justícia i Interior s'han de materialitzar en reformes, en les quals s'hauria de començar per la del Tribunal Constitucional.

Entre tots els problemes que planteja el Tribunal Constitucional, s'ha de prioritzar el sistema de designació dels

magistrats que en formen part. El tipus de sistema espanyol no és el dels països més estables institucionalment, i sens dubte tampoc no és el dels estats compostos, sinó tot al contrari, el dels estats unitaris. El sistema actual no es correspon ni tan sols amb el sistema més comú dels estats confederals o federals, ni, encara menys, amb el dels estats regionals.

Doctrinalment, hi ha dues grans escoles que defensen un sistema diferent i coparticipat de designació de magistrats del Tribunal Constitucional:

“El consens sobre la unitat del poder judicial no és un valor universal; en el marc teòric hi ha el federalisme judicial”

Una d'aquestes escoles sosté que la participació dels òrgans autònoms que constitueixen l'estat en la designació dels magistrats del Tribunal Constitucional garanteix la representació dels interessos dels ens autònoms en l'òrgan encarregat de resoldre els conflictes competencials entre el poder central i els poders descentralitzats. Per garantir la imparcialitat, cal que en la designació dels components no només intervingui una de les parts, el poder central, sinó també totes les persones d'eventuals conflictes. La finalitat és senzilla; es tracta d'assegurar a tots els ens territorials la possibilitat de designar persones que coneguin el funcionament de l'estat des de la perspectiva del poder central i dels poders autònoms.

La segona tesi o escola sosté que l'objectiu de la participació no consisteix en la defensa dels interessos compostos pels ens que formen l'estat, sinó en la

participació dels ens políticament descentralitzats en la formació de la voluntat d'un òrgan general, la posició constitucional del qual, a més, aconsella aquesta participació.

Cap estat compost no pot funcionar sense que hi hagi mecanismes de col·laboració. Així és com es constitueixen els tribunals constitucionals dels estats federals. Hi participen els estats membres d'un òrgan de l'estat federal, no per defensar cada una de les pròpies posicions o interessos immediats, sinó per contribuir a formar la voluntat de la federació. Un d'aquests òrgans és el Senat, i també el Tribunal Constitucional, que té una funció unificadora, sintetitzadora, integradora, com a òrgan d'un poder supraordenat, és un comissionat del poder constituent, un tercer estat, comú i superposat a l'estat federal. Tots els poders intraordenats haurien de participar en la designació dels magistrats.

En el dret comparat hi ha molts mètodes per resoldre els problemes esmentats fins ara. Per exemple, designació directa pels ens autònoms, o a través d'òrgans estatals, com el Senat, on fossin representats els ens autònoms (però aquest no és el cas del Senat espanyol).

En el Congrés dels Diputats s'han presentat diverses proposicions de llei amb la intenció de resoldre aquesta qüestió.

En tot cas, s'ha de buscar alguna fórmula consensuada, com la d'Alemanya, la del Canadà amb la quota de magistrats que representen el Quebec, la de Bèlgica i el seu Tribunal d'Arbitratge amb composició paritària de membres d'expressió francesa i neerlandesa, o com el sistema dels EUA en què el Senat pot vetar magistrats del Tribunal Suprem nomenats pel president; és a dir, alguna fórmula definitiva que permeti superar l'acceptabilitat que confereix un sistema de designació pel Congrés, Senat, Govern i Consell General del Poder Judicial.

*Emilio Olabarria Munoz
Diputat del PNB al Parlament Basc*